

Kako zelo so se navadili na Avstrijskem poljedelci in trgovci poljskimi pridelki na preskuševalnice, razvidimo iz tega, ker se leto za letom množe razna preskuševalna opravila, katera v glavnem v tem obstoje, da dajejo praktična pojasnila in nasvete. V vzgled navajamo sledeče podatke. C. kr. poljedelska kemična preskuševalnica je izvršila v letu 1870. le 81 analiz, v naslednjem letu 247, leta 1889. pa se je zvišalo število analiz na 12.180, in tako gre vedno dalje.

Preskuševalnica pri Sv. Mihaelu za Tirolsko dovrši vsako leto nad 1000 analiz. Semenska preskuševalnica c. kr. dunajske kmetijske družbe je preiskala v prvem letu, t. j. l. 1881, 423 vzorcev in plombovala 278 vreč, l. 1889. pa se ji je doposlalo 4468 vzorcev in je plombovala 3945 vreč.

V enakem razmerji se je povišalo delovanje vseh ostalih preskuševalnic.

Ako torej pomislimo, da imajo najmanje dežele, kakor Istrija, Goriško, Predarlško, Koroško in Šlezija že več let take zavode, katere dežele so se dosedaj odlikovale po svoji rodovitnosti, bilo bi vprašanje popolno času primerno, ali bi se ne ustanovila tudi na Kranjskem jednaka preskuševalnica s sedežem v Ljubljani in pod naslovom „poljedelska kemična preskuševalnica c. kr. kmetijske družbe“, eventualno, ko bi država ne hotela dovoliti potrebne podpore, ali bi se ne prosilo visoko poljedelsko ministerstvo za ustanovitev c. kr. poljedelske kemične preskuševalnice v Ljubljani, kakoršno ima Dalmacija v Spljetu.

Bodoča preskuševalnica bi morala ustrezati sledečim namenom:

- 1.) Morala bi nadzorovati trgovino s poljedelskimi semeni, umetnimi gnojili in sredstvi za redilno krmljenje;
- 2.) morala bi delovati kot prava preskuševalnica;
- 3.) bila bi analitični laboratorij za poljedelske in obrtne namene, in
- 4.) bila bi posredovalno sredstvo med teorijo in prakso s poučevanjem in spodbujanjem

a) Preskuševalnica kot nadzorovalnica.

Nadzorovanje bi se raztezalo na trgovino s poljedelskimi semeni, umetnimi gnojili in takozvanimi sredstvi za redilno krmljenje.

1.) Z nadzorovanjem trgovine s poljedelskimi semeni je združena preiskava vseh preskuševalnici vposlanih poljskih semen; tu se določi njihova vrednost, kakovost, čistost, kaljivost in kadar je mogoče, tudi njihov proizvod. S tem je prodajalcem in kupovalcem omogočeno, da spoznajo njihovo vrednost pri uporabi in zmorejo jamčiti za prodano blago.

Potrebo takih strokovnih preiskavanj uvidi vsak, kdor le nekoliko pozna razne goljufije, katere se dogajajo v trgovini s semeni. Vsakemu strokovnjaku je znano, kako se deteljnemu semenu primešavajo umetno barvani kamenčki, ki se s prostim, nevajenim očesom skoro ne morejo razločiti od pravega semena. Ravno tako se pogosto dogaja, da se staro, nekaljivo deteljno in travno

seme požveplja, da dobi potem bolj sveže lice. Mesto semen dobrih travniških rastlin se primešavajo slaba semena gozdnih trav.

V novejšem času se proda vsako leto velika množina ameriške rudeče detelje pod imenom „štajarske rudeče detelje“. Ta detelja provzroča poljedelcu dvojno škodo: prvič se znižajo cene domače detelje vsled konkurence ameriške detelje, drugič ima poljedelec, ako dobi mesto štajarske detelje, ameriško, tudi pri tem veliko škodo, ker ameriška detelja pod našim podnebjem rada pozebe.

Vsako deteljno seme mora biti prosto plevela, posebno pa tako zvane predenice, kar pa se žalibog ne godi s semeni v naši trgovini. Takih nedostatkov more obvarovati jedino le preskuševalnica. Ako se ta nahaja v deželi, tedaj trgovec lahko jamči za svoje blago in je kupovalec lahko da še jedenkrat preiskati.

Tudi reelnemu trgovcu prinaša preskuševalnica mnogo koristij, ker si s tem, da daje preiskati svoje blago, za katero potem lahko jamči, pridobi in obdrži mnogo kupcev.

Izkuševalnica pospešuje nadalje izvoz domačega semena in sicer s tem, da plombuje vreče in na ta način onemogoči vsak dvom, ki bi ga morda imeli kupci glede proizvodnje ali kakovosti dotičnega semena.

2.) Umetna gnojila. Vsakemu poljedelcu je znano, kako se ponarejajo pri sedanjih veliki uporabi umetna gnojila. Zelo potrebno bi bilo torej, da bi se trgovina z umetnimi gnojili neprestano nadzorovala.

Umetna gnojila nam podajajo namreč samo one snovi, ki pospešujejo rastlinsko rast, posebno pa fosforjevo kislino, dušik in kalij. Po množini teh snovij se določuje vrednost umetnih gnojil.

Lahko je umljivo, da je še jedenkrat toliko vreden stot superfosfata, v katerem je 20 kilogramov raztopljive fosforjeve kisline, kakor pa stot z le 10 kilogrami iste snovi. Tovarne za umetna gnojila sicer navadno naznačijo, koliko odstotkov da se nahaja redilnih snovij v posameznih gnojilih, toda na take podatke se dandanes ne sme ozirati in zanesti poljedelec, ko se le prepogosto ponarejajo vsakovrstna gnojila. On mora biti popolno zagotovljen, da se nahaja v kupljenem gnojilu res toliko redilnih snovij, kakor mu je povedal prodajalec.

Da se pa more poljedelec obvarovati škode pri nakupovanju gnojil, se more posluževati le jednega sredstva, da namreč kupi dotična semena ter vpošlje vzorec preskuševalnici, da ga preišče. Ako se pri preiskavi dokaže, da blago ni take kakovosti, kakor je rekel trgovec, tedaj je ta dolžan povrniti škodo, oziroma vzeti blago nazaj.

(Konec sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Nasipanje svežega žita. Svežo žito sme se le tanko nasuti in sicer toliko koliko tanjše, čim svežje je. Sprva se mora žito slednji dan z lopato premetati, pozneje pa v štirinajstih dneh. Nikoli se kupi žita ne smejo ugreči.

Mrzla voda. V vročem letnem času naj se živini ne daje premrzla voda, ker potem rada zboli. Posebno brejim kravam je mrzla voda jako škodljiva. Potem kaj rade povržejo

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

X.

(Dalje.)

Vzlic temu so angleški kapitalisti in angleški sindikati vseh vrst tako mnogobrojni, da se čutijo v mnogih krajih, posebno kadar ž njimi gospodarijo rojeni Američani. Ti vodijo vse zadeve na ameriški način. Včasih delajo take dobičke in tako brezozirno postopajo, da se mora oglašati javno mnenje. Anglež je popolnoma brezsilen, ako dela samostalno, a vsemogoč je, ako se zveže z Američanom. V južnem Illinoisu je obširni poljedelski okoliš, kateri je last jednega angleškega sindikata, na katerih so zakupniki na angleški način; v državah Montani, Nebraska in obeh Dakotah je na stotine štirijaških milj ograjenih z žico za pašnike živine angleških posestnikov, ogradili so celo več državnih posestev; v Arizoni in Novi Mehiki so zaseli po zakonu o namakanju obširnih posestev kraje, ki so poprej bili puščave. V Montani in Idahu so zaseli celo rudokopne kraje. Vsi ti fakti so obrnili nase pozornost časopisja, javnega mnenja in kongresa, in se pripravljajo zakon alien law, ki bode omejil vladanje tujega, zlasti angleškega kapitala, in v katerem se bode prepovedalo inostrancem, ki ne živijo v Ameriki, in pa zlasti tujim družbam, imeti v Ameriki posestva in druge nepremičnine.

Pred desetimi leti je kongres zabranil priseljevanje Kitajcem, izvzemši neznatnega števila gotovega razreda trgovcev; zakon se je bil izdal za deset let, in se je zopet za deset let podaljšal. Primerno ni dolgo tega, kar so se jeli priseljevati Kitajci v Ameriko. Izkopavanje zlata v Ameriki. Vabljenost zlata v Kaliforniji, hitri razvoj tihomorskega Primorja in s tem prouzročeno popraševanje po delavcih je tako povišalo plače, da tako visoke poprej niti v Zjedinjenih državah niso bile; navadni dni-nar je zahteval po sedem, osem dolarjev na dan, tesar ali zidar petnajst, ker so zlati in srebrni rudniki brez vsacega obotavljenja delavcem toliko plačevali, in so pri tem njih lastniki še ogromno obogateli, in je prihajanje priseljencev zaradi slabih občil bilo jako omejeno, kmalu se je pa pokazalo, da krajno poljedelstvo in krajna obrtnija ni mogla konkurirati z vzhodom brez cenejših delavcev. Tedaj so jeli prihajati Kitajci, sprva po malem, po tem pa kar v skupinah po deset tisoč in 1880. leta so jih že naštehi blizu dve sto tisoč, skoro samih moških in delavske plače so tako ponizali, da je javno mnenje prisililo kongres, da je sklenil omenjeni zakon.

Po vsem tihooceanskem primorju dosedaj Kitajci opravljajo vse navadnejša dela. Delajo pri železnicah,

služijo za vrtnarje, hlapce, in kuharje, in pečajo se s pranjem, od kar je prepovedano priseljevanje, se delavska plača drži, in je na tihomorskem obrežju še zdaj višja, kakor drugod v Zjedinjenih državah. Kitajski priseljenci so precej podobni italijanskim; sinovi Nebeške države pridejo v Ameriko, da zaslužijo dosti denarja, potem se pa povrnejo v domovino. Ohranili so svojo obleko, svoje kite in svoje šege in navade. Le malo se jih pokristijani in izbere Zjedinjene države za drugo domovino.

Četudi se zakon strogo izvaja, vendar se Kitajci v precejšnjem številu še vedno pritihotapijo v Zjedinjene države. Pridejo v Mehiko ali v Kanado in od tod po noči gredo čez mejo po severnih ali pa južnih puščavah. Oni so sploh dobri tihotapci in večkrat prevarijo pazljivost ameriške mejne straže.

Mislil bi, da tak ogromen naplov delavcev moral ponizati delavske plače, a razvoj dežele in pa bogastva tako hitro napredujeta, da se srednja delavska plača ne ponizuje, temveč se počasi a gotovo povišuje v vseh strokah človeškega dela, z jako malimi začasnimi izjemami, katere prouzroči preobilna produkcija, s katero se je boriti v tej ali onej industriji, ali pa kaki krajevni vplivi, kakor vpliv posebno tople zime na delo v premogovnikih. Pomanjšanje števila delavskih ur, o katerem sem že govoril, je že samo po sebi podraženje dela, a mimo tega se plača vedno povišuje še sama na sebi v dolarjih in centih. To povišanje plače bi ne imelo vpliva in pomena na blagostanje ljudstva, ako bi se v razmeri s plačo tudi vekšali stroški za življenje, toda tega ni opaziti, najpotrebnejše stvari so vedno ceneje in stroški za življenje se vedno manjšajo. Nedavno je izdala novjorška občina izkaze od poslednjih trideset let, in iz njih je vidno, da so najpotrebnejše stvari jako padle v ceni v tej dobi. Moko, sladkor, sol, meso, olje, premog, vsakovrstno železo, bombažno blago, in vse to je za 15 do 40 % ceneje.

Bombažno ali pavoljnato blago je posebno po ceni, njega cena je pala za 50, da celo za 60 %. Cena pavoli za funt se je ponizala z 12 na 6 centov v desetih letih. Kunkurenca Egipta, Indije in Srednje Azije se močno kaže, in ameriško „kraljestvo pavole“ se že boji za monopol, katerega je imela nad sto let. Ponizanje cen za vsakovrstno manufakturno blago je na videz nenaravno, če so delavci vedno dražji, a se da s tem pojasniti, da se vsako blago izdeluje ondu, kjer se more najceneje izdelovati, in da se rabijo stroji, s katerimi se naredi kolikor je moč največ. Na to sem že opozoril, ko sem govoril o lesu in pohištveni obrtniji v Ameriki. To pa velja za vse obrte in neprestano se deluje na to, da se kolikor je moč ponizha cena stvarjem, ki so neobhodno potrebne za življenje.

Pri tem se je pa delavska plača, ako se ne oziramo na skrajšanje časa za delo povišala v tej meri. Posledice tega se vidijo pri hranilnicah, ki se nenavadno naglo razvijajo. V državi Massachusetts je leta 1889. imela 1,029.694 vložnikov v hranilnicah, vložena ogromna